

Metodika

Blok 10

Člověk a příroda ve 20. století

LEKCE

44

Proměny krajiny působením člověka

CÍLOVÁ SKUPINA

ZŠ / 14–15 let

ČASOVÁ DOTACE

45 minut

MEZIPŘEDMĚTOVÉ
VZTAHY

Občanská výchova /
Etická výchova /
Environmentální
výchova / Zeměpis

KLÍČOVÁ SLOVA

krajina / urbanizace
/ ekologická krize /
Zličín

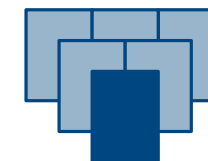
Anotace lekce

Lekce se zabývá zásahy lidstva do krajiny v dlouhodobější perspektivě, zvláště se zaměřuje na proces (sub)urbanizace. Žáci pracují též s atraktivními fotografiemi, které dokumentují další lidské zásahy do krajiny, jako je například důlní činnost (lom Bílina) či odlesňování amazonského pralesa. V závěru se zamýšlejí nad dopady krajinných změn pro život člověka.

Badatelská otázka

Jak člověk proměnil krajinu?

Vzdělávací cíle

Obsah

- Žáci porozumějí, co to znamená urbanizace.
- Žáci vlastními slovy popíší alespoň tři příklady krajinných změn způsobených lidstvem.

Historické myšlení: Příčiny a důsledky

- Žáci porovnávají různé příčiny a důsledky krajinných změn v souvislosti s lidskými motivacemi.
- Žáci hodnotí negativní důsledky krajinných změn.

Badatelské dovednosti

- Sestavujeme podloženou odpověď.
- Porovnáváme a třídíme zdroje.
- Vysvětlujeme význam.

Vazba lekce na RVP ZV (2021)

D-9-8-04 / prokáže základní orientaci v problémech současného světa

Zdroje

Evokační zdroj 1

Prezentace *Jak člověk proměnil krajinu?*

název

<https://docs.google.com/presentation/d/1yLZaeGrztB2M9GtN5F3pydE6DTEa2o2f/edit#slide=id.p1>

link

Evokační zdroj 2

Videografika *Proměny krajiny*

název

<https://drive.google.com/file/d/10okPnUmaGvXTIWxNxxgO6NTevXGwFrxdc/view>

link

Zdroj 1

Fotografie *Zličina, 1950*

název

HistoryLab cvičení: Je Zličín město, nebo venkov?

<https://lms.historylab.cz/katalog/cviceni/je-zlicin-mesto-nebo-venkov>

link

komentář

Fotografie ukazuje Zličín v roce 1950. Krajina je zemědělsky obdělávaná a více průchodná, s viditelně vyšším počtem polností o menší výměře. Před kolektivizací.

Zdroj 2

Fotografie Zličína, 2020
HistoryLab cvičení: Je Zličín město, nebo venkov?

název

<https://lms.historylab.cz/katalog/cviceni/je-zlicin-mesto-nebo-venkov>

link

komentář

Zličín se stal součástí Prahy v rámci procesu suburbanizace, kdy velkoměsta pohlcují příměstské oblasti. Vznikly nové dálnice, skladiště, tovární haly, zmenšila se plocha polí. Souvisí se změnou životního stylu, dojížděním za prací. Zličín byl připojen k Praze i metrem.

Zdroj 3

Fotografie lomu Bílina
Aktuálně.cz, Tomáš Vocolka

název

<https://magazin.aktualne.cz/foto/sverazna-krasa-severnich-cech-38-leteckych-fotek-obrich-jam/r~6e8c113aa3cb11e993a6ac1f6b220ee8/>

link

komentář

Lom Bílina je rozsáhlým povrchovým hnědouhelným lomem, leží na hranicích okresu Most a Teplice. Uhlí se zde dobývá z třetihorní hnědouhelné sloje vzniklé z původního rašelinného močálu. Těží se zde především nízkosirnaté energetické uhlí. Roční těžba je 8–9 mil. tun uhlí při odkluzu nadložních zemin 50 mil. m³. Těžba v lomu stále pokračuje. Povrchová těžba uhlí je považována za ekologicky devastující a v minulosti často vedla k nucenému přesídlení.

Zdroj 4

Fotografie amazonského pralesa, 2020
We don't have time

název

<https://app.wedonthavetime.org/posts/3b561003-62c6-46a6-bfd5-b846809f3bde>

link

komentář

V současné době odlesňování amazonského pralesa nabralo na rychlosti v důsledku změn, které zavedl brazilský prezident Jair Bolsonaro, známý svými vazbami na těžbařské společnosti. Podle některých studií v důsledku odlesňování dochází k tomu, že prales v současnosti produkuje více oxidu uhličitého, než pohlcuje, což může akcelarovat klimatické změny.

Návrh postupu

Fáze

Popis

Učitel

Žák

Komentáře

Fáze 1 5 minut

evokace pomocí
fotografií či videa

- Představuje badatelskou otázku. Používá **prezentaci**. Přímý odkaz na videoukázku [zde](#). Video v článku na [Aktuálně.cz](#).

- Prohlížejí si fotografie a video (2 min). Zkouší odpovědět na úvodní otázku.

- Evokaci není vhodné prodlužovat. Je možné zvolit například „volné psaní“ během 30 sekund (žáci píší, cokoliv je napadne).
- Doporučujeme používat prezentaci.

Fáze 2 10 minut

urbanizace – komiks
(Co se může hodit?)

- Učitel zadá žákům přečíst si komiks a následně zadá žákům porovnat se slidem prezentace, na kterém je graf.

- Žáci si prohlížejí a čtou komiks.
- Porovnávají komiks s grafem v prezentaci.

- Tento krok je možné z časových důvodů vynechat. Pojem urbanizace není nutný. Jedná se o rozšiřující možnost.

Fáze 3 10 minut

popis rozdílů
v krajinách tehdy
a dnes (př. Zličín)

- Vysvětlí žákům, jak vyplňovat do pracovního listu písmena (A–H).
- Může promítnout fotografie ve **velkém rozlišení na projektoru**. Reflektuje některé žákovské odpovědi.
- Učitel může pro ilustraci promítnout a použít druhý slide cvičení HistoryLabu [Je Zličín město, nebo venkov?](#)

- Ve skupinách či dvojicích analyzují fotografie, doplňují šipky, přiřazují vlastnosti a kategorie.

- Některé šipky jsou jednoznačné, některé mohou nést více významů.
- Dvě velké červené šipky zobecňují – svébytná obec / část Prahy.

Fáze 4 10 minut

přiřazování popisků
k fotkám (amazonský
prales a lom Bílina)

- Vysvětlí žákům přiřazování písmen ke dvěma dalším fotografiím. Zdůrazní, že dvě písmena patří pod oboje fotografie, ale některé jen pod jednu.

- Žáci ve dvojicích/skupinách přiřazují písmena pod fotografie.

- Tuto fázi lze nejnárodněji vypustit z důvodů časové nouze.
- Smyslem kroku je upozornit, že proměna krajiny s sebou nese nezřídka negativní dopady, přijde-li na ekologii nebo kvalitu života lidí.

Správné odpovědi: Lom Bílina (A, C, F, G). Amazonský prales (B, C, D, E, G, H). Společné jsou C a G.

Fáze 5 10 minut

závěrečná část lekce /
odpovídání na
badatelskou otázku

- Zdůrazní, že v odpovědi mají žáci využít informace, které nasbírali během hodiny.

- Doplňují políčka tabulky.

- Vyučující může zdůraznit, že při „uvažování nad důsledky“ mohou žáci vycházet i z vlastní fantazie, zatímco u „Jak...“ a „Proč...“ by měli spíše vycházet ze zdrojů.

Kritéria hodnocení

Základní úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák relevantně vyplní alespoň dvě pole ve sloupci „Jak...“ a dvě pole ve sloupci „Proč...“

Příklady odpovědí

Dochází k odlesňování pralesa – protože člověk chce více půdy.

—
Povrchová těžba uhlí – protože člověk chce vytěžit uhlí.

Střední úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák relevantně vyplní alespoň tři pole ve sloupci „Jak...“ a tři v poli „Proč...“. Použije pojem „urbanizace“ a dodá alespoň jeden důsledek.

Příklady odpovědí

Dochází k odlesňování pralesa – protože člověk chce více půdy.

—
Povrchová těžba uhlí – protože člověk chce vytěžit uhlí – může to vést například k tomu, že se lidé musí přestěhovat.

—
Urbanizace, nárůst počtu obyvatel měst – protože stoupá počet lidí.

Pokročilá úroveň

Charakteristika odpovědi na badatelskou otázku

Žák relevantně vyplní alespoň tři pole ve sloupci „Jak...“ a tři v poli „Proč...“. Použije pojem „urbanizace“ a dodá alespoň tři možné důsledky.

Příklady odpovědí

Dochází k odlesňování pralesa – protože člověk chce více půdy – může to vést k tomu, že se zrychlí klimatické změny.

—
Povrchová těžba uhlí – protože člověk chce vytěžit uhlí – může to vést například k tomu, že se lidé musí přestěhovat.

—
Urbanizace, nárůst počtu obyvatel měst – protože stoupá počet lidí – může to vést k přelidnění, nebudeme mít dost jídla pro všechny.

Doporučená literatura

DIAMOND, J.
Svět, který skončil včera.
Brno, 2014.

LOKOČ, R. a LOKOČOVÁ, M.
Vývoj krajiny v České republice.
Brno, 2016.

Metodika

Blok 10 / Člověk a příroda ve 20. století
Lekce 44

Proměny krajiny působením člověka

Autor lekce (metodický a pracovní list):
Jiří Karen

Grafická úprava:
Hedvika Vilinger Člupná

Autor komiksu:
Václav Hromada

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)
Uveďte původ–Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

Všechny metodiky a pracovní listy jsou
v elektronické podobě ke stažení na webových
stránkách dejepisplus.npi.cz.

Rok vydání 2022
Národní pedagogický institut České republiky
www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky